

3. Краткая русская грамматика / под ред. Н. Ю. Шведовой и В. В. Лопатина ; Ин-т рус. яз. АН СССР. – М. : Рус. яз., 1989. – 639 с.

We are talking about language tools designed to express the phatic function in speech communication. The object of a specific analysis is phraseological units, the semantics of which are associated with the presentation of universal conceptual categories that receive a specific national-specific embodiment in them

Keywords: communication, phatic function, phraseological sentences, nationally specific means.

УДК 811.161.2'373.7-028.16:821-31(477.87)

Н. Ф. Венжинович, М. Ю. Яцьків

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОМАНІ М. ДОЧИНЦЯ «ВІЧНИК»

Стаття посвячена описанию фразеологических единиц, используемых для обозначения речевой деятельности в романе современного украинского писателя Мирослава Дочинца «Вечник». В результате проведенного исследования авторы приходят к выводу о том, что фраземы указанной тематической группы являются яркими репрезентантами ментальных особенностей жителей Закарпаття – самого западного региона Украины.

Ключевые слова: фразеологизм, речевая деятельность, М. Дочинец, роман «Вечник», ментальные особенности.

Мирослав Дочинець – сучасний закарпатоукраїнський письменник і журналіст, член асоціації українських письменників із 2003 року. М. Ісак зазначає, що слово у Мирослава Дочинця – як глина у майстерного гончаря чи скульптора – він ліпить із нього жбан нашої уяви, формує плоть нашої генетичної пам'яті. У його оповідь поринаєш немов у бездонне гірське озеро із прозоро-синьою живильною водою, ніби пливеш у самому небі: на якійсь із сторінок настає відчуття, немовби хочеш вдихнути чого-небудь іншого, рідшого – настільки перенасиченим, щільним на самому початку є опис карпатської Природи. Здається, що ти нею переповнений по вінця, а відірватися несила, як спекотної пори від студеної, що пронизує до зубних нервів, води з лісової криниці [1]. М. Дочинець зазначає, що творчість – «це завжди всупереч. Бо це поборення штампу, проламування до внутрішньої свободи, прилучення до Світової Душі. А отже, постійний опір. Опір сірості, дурості і злості. Це схима, як казав великий Гоголь. Майже все життя я успішно займався журналістикою і гадав, що це нормально. Поки не прийшов урочний час вирвати газетярщину з душі, як дикий бур'ян. І на зміну словам прийшло Слово. Служіння Слову. А воно не судить і не повчає, як газета, воно прощає і дає надих, кріпить у боротьбі з самотністю. Газета висушує мозок і серце, а добра книжка несе свіжість, як гарна жінка...» [2, с. 11]. Тематичний спектр творів Мирослава Дочинця досить своєрідний та глибоко-індивідуальний. У них не лише по-новому зображується соціум і людина в ньому, але й філософськи осмислюється їх взаємозалежність [3, с. 12]. За словами самого автора, його стиль – «це розстановка слів у такому порядку, щоб на фразу чи абзац можна глянути збоку і згори – як на виноградну ягоду, обтічну, прозору, ароматну» [4, с. 87].

Значну роль у відтворенні характерів героїв літературних творів, їх поведінки, вчинків тощо відіграють фразеологізми. І хоч нині є низка наукових розвідок, присвячених вивченню фразеологічного багатства закарпатоукраїнських письменників (див., напр. [5] та ін.), проте докладно фраземи зазначеної тематичної групи на матеріалі творів М. Дочинця ще не були досліджені.

У статті подаємо найбільш репрезентативні фраземи на позначення мовленнєвої діяльності людини, представляючи їхні значення, зафіксовані в словниках фразеологізмів україн-

ської літературної мови та діалектних лексикографічних джерелах, а також не зафіксовані у них значення, сформульовані нами, виходячи з контексту. Це, зокрема:

Сказати, як відтяти – ‘дуже гостро, категорично’. У тексті: *Буде! – сказав, як відтяв, сотник. – Живи й за нас, хлопче...* [6, с. 9–10]. Пор.: СФУМ, с. 106 – як (мов, ніби і т. ін.) *відрубати* – ‘дуже гостро, категорично’; ФСУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

І слово йде за пером, наче за плугом – ‘важко знайти необхідні слова, щоб написати’. У тексті: *І слово йде за пером, наче за плугом* [6, с. 5]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Сказати з вуркотливим смішком – ‘сказати щось з доброзичливою посмішкою’. У тексті: *Коли вивчишся, будемо кувати задні, – казав з вуркотливим смішком* [6, с. 15]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Кишки попереїдати – ‘все про всіх розказувати, знати всі плітки, бути дуже балакучою’. У тексті: *Сусідкам вона всі кишки попереїдала. Бабиного язика боявся навіть сільський піп* [6, с. 17]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Ся вповість – як *прискіпить* – ‘говорити так, що добре запам’ятовується. У тексті: *Бабиного язика боявся навіть сільський піп. Ся вповість – як прискіпить* [6, с. 17]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Тримати язик за зубами – ‘бути обачним, стриманим у розмовах; мовчати’. У тексті: *Вдома ввечері язик за зубами держиш, вклонившись образам, рано лягаєш* [6, с. 32]. Пор.: ФСУМ, с. 230 – ‘бути обачним, стриманим у розмовах, висловлюваннях; не розголошувати чого-небудь; мовчати’; СФУМ, с. 722 – ‘мовчати, не розголошувати чого-небудь, утримуватись від висловлювання’; [9, с. 221–222] – ‘бути обачним, стриманим у розмовах; мовчати’; [10; 11] – не зафіксовано.

Сапнути вогнем – ‘вигукнути щось дуже здивовано’. У тексті: *Чув новину? Жандарм Ружічка підправив Терку столярову. Як?! – сапнув я вогнем* [6, с. 93]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Кістки перемивати – ‘займатися пересудами, обмовляти кого-небудь’. У тексті: *Я не хочу, щоб мої кістки перемивали ще й після смерті* [6, с. 104]. Пор.: ФСУМ, с. 619 – *перемивати* (мити, перемелювати, перетирати і т. ін.) / *перемити* (перемолоти, перетерти і т. ін.) *кісточки* (кістки, до кісток і т. ін.) – ‘займатися пересудами, обмовляти кого-небудь’; СФУМ, с. 496 – тс, що у ФСУМ; [9, с. 76] – тс, що у ФСУМ; [10; 11] – не зафіксовано.

На людський роток не завісиш замок – ‘нікого не можна примусити мовчати’. У тексті: *На людський роток не завісиш замок* [6, с. 109]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

На язиках – ‘говорити про когось, поширювати якісь відомості’. У тексті: *По всі Верховині, підкарпатській Гуцулії й по долинах я на язиках* [6, с. 109]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Тріщати язиком – ‘швидко й багато говорити’. У тексті: *Перекривляв сороку: плескав руками об ребра, тріщав язиком, хорохорився, чистив «пір’я»* [6, с. 116]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Піднесена перемова, як казань з амвону – ‘піднесена промова, розповідь, подібна до проповіді священика’. У тексті: *Його перемова була піднесена, як казань з амвону* [6, с. 138]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Сірочинне словоблудство – ‘пусті беззмістовні тексти’. У тексті: *А не як воші, розтрясені по листу в котрогось писуна, що творить сірочинне словоблудство* [6, с. 154]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Народ скаже – як зав’яже – ‘про народну мудрість’. У тексті: *Народ скаже – як зав’яже!* [6, с. 169]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Сховати від людських язиків – ‘заховати когось / щось від людських балачок і пліток’. У тексті: *Ти їх від людських язиків у наметі сховаєш...* [6, с. 201]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Казенні слова – ‘слова сказані владою, чи представниками якоїсь державної установи’. У тексті: *Я вислухав присуд з байдужістю, казенні слова давно вже нічого не важили для мене* [6, с. 221]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Слова на хліб не намастити – ‘словами не прокормиш себе’. У тексті: *Мастити гарно, паря, але слова на хліб не намажеш. Козирну карту треба заслужити* [6, с. 223]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Мастити гарно – ‘говорити приємні речі, спокушати’. У тексті: *Мастити гарно, паря, але слова на хліб не намажеш. Козирну карту треба заслужити* [6, с. 223]. Пор.: ФСУМ, с. 466 – *мастити словами* – ‘говорити приємні речі, улещувати, спокушати’; СФУМ, с. 369 – *тс, що у ФСУМ*; [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Ліпити горбуна – ‘говорити неправду’. У тексті: *Хо! Не ліпи горбуна, Монаше. Ти не міг з ним корешитися – фраєрок із-за бугра. В натурі* [6, с. 224]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Кинути, як з мосту – ‘різко щось сказати’. У тексті: *Ні, він піде в чоботах, – кинув я, як з мосту. – І в своїй одяганці, яку ви повернете* [6, с. 224]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Мовити з металом у голосі – ‘сказати що-небудь з певною холодністю у голосі’. У тексті: *Сьогодні виграєш мізер, Гноте, а завтра можеш програти все, – мовив я дуже спокійно, але з металом у голосі* [6, с. 224]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Вести сердечну бесіду – ‘широ розмовляти з кимось’. У тексті: *Вони з батьком Захаріоса обнялися і вели сердечну бесіду* [6, с. 248]. Пор.: ФСУМ, СФУМ, [9; 10; 11] – не зафіксовано.

Плескати язиком – ‘займатися пустими балачками, теревенити’. У тексті: *Се – істинний патріот, живий стовп нації, а не той, хто лише збуджено плеще язиком про любов до Батьківщини* [6, с. 273–274]. Пор.: ФСУМ, с. 645 – ‘багато говорити про щось неістотне, пусте; базікати, теревенити’; СФУМ, с. 518 – *тс, що у ФСУМ*; [9, с. 222] – *молоти язиком* – ‘займатися пустими балачками, базікати’; [10; 11] – не зафіксовано.

Зафіксовані у романі М. Дочинця «Вічник» фразеологізми відтворюють широку палітру мовленнєвої діяльності закарпатців – мешканців найзахіднішого регіону України. Тут ми спостерегли стійкі мовні одиниці з позитивною конотацією (їх небагато в кількісному вираженні), напр.: *піднесена перемога, як казань з амвону; народ скаже – як зав’яже; вести сердечну бесіду* тощо. Проте значно більше фіксуємо фразем із негативним стильовим забарвленням, напр.: *кістки перемивати; на людський роток не завісиш замок; сірочинне словоблудство; плескати язиком* тощо. Для нас найцікавішими виявилися діалектні фраземи, частина з яких фіксується, а більшість ще не зафіксовані словниками, напр.: *ся вповість – як прискіпить; кишки попереїдати; сапнути вогнем; ліпити горбуна* тощо.

Ключовим словом найчастіше виступає компонент *язик*, фіксуємо також у ролі стрижневих слів соматизми *рот, зуби, кістки*.

Унаслідок проведеного дослідження доходимо висновку про те, що фраземи зазначеної тематичної групи є яскравими репрезентантами ментальних особливостей закарпатців – великих трудівників, які здавна шанували працю і негативно ставилися до неробства, багатослів’я, зверхності, улесливості тощо.

Список використаних джерел

1. Ісак, М. Природа і душа не терплять порожнечі [Електронний ресурс] / М. Ісак. – Режим доступу : <http://miroslav-dochinets.com/рецензії/85-природа-і-душа-не-терплять-порожнечі.html>. – Дата доступу : 10.09.2019.

2. Козак, С. Мирослав Дочинець: «У творчості мене цікавить не правда історії, а правда серця» / С. Козак // Літературна Україна. – 2013. – № 47. – С. 10–11.
3. Домчук, М. П. Художнє осмислення типу українця в прозі Мирослава Дочинця / М. П. Домчук, О. В. Нестерук. – Суми, 2014. – 76 с.
4. Дочинець, М. Світильник слова / М. Дочинець. – Мукачево : Карпатська вежа, 2013. – 212 с.
5. Венжинович, Н. Ф. Лінгвокультурологічний аспект вивчення фразеології у творах Івана Чендея // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 11. – Ужгород, 2007. – С. 208–211.
6. Дочинець, М. І. Вічник / М. І. Дочинець. – Мукачево : Карпатська вежа, 2013. – 280 с.
7. СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / уклад. : В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наукова думка, 2003. – 1104 с.
8. ФСУМ – Фразеологічний словник української мови / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наукова думка, 1993. – 984 с.
9. Ужченко, В. Д. Фразеологічний словник української мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Освіта, 1998. – 224 с.
10. Сабадош, І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. – Ужгород : Ліра, 2008. – 478 с.
11. Гуйванюк, Н. В. Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 2005 – 688 с.

The article deals with the description of phraseological units designating speech activities in the novel of a modern Ukrainian writer Myroslav Dochunets «Vichnyk» (An Eternal). As a result of the conducted study the authors draw a conclusion that phrasemes of the above mentioned thematic group are vivid representatives of mental peculiarities of Transcarpathian population – the extreme Western Region of Ukraine.

Keywords: phrase, speech activities, M. Dochynets, novel «Vichnyk», mental peculiarities.

УДК 811.581'42:398.92:599

А. И. Головня, Байшань Гулицзыи

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ С КОМПОНЕНТАМИ-НОМИНАЦИЯМИ ДИКИХ ЖИВОТНЫХ В КИТАЙСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРЕ

В статье проанализированы китайские фразеологизмы, включающие в себя названия диких животных. Рассмотрены особенности образования в китайском языке фразеологизмов с компонентами-номинациями «волк», «медведь», «лиса», «тигр», «заяц». Описаны основные характеристики фразеологизмов с данными компонентами.

Ключевые слова: фразеологизм, метафористическая направленность, зооним, метафора, дикое животное.

Проблемы межкультурного общения часто возникают из-за незнания (или нежелания знать) специфику речевого и экстралингвистического поведения представителей иной культуры на фоне своей. Здесь уместно будет процитировать американского специалиста по невербальной коммуникации Дж. Миллера, заметившего: «Неправильное понимание невербального поведения – один из самых огорчительных источников разногласий между людьми, без которого можно было бы обойтись. Например, немногие американцы знают, что китайцы очень не любят, когда их трогают, хлопают по плечу и даже пожимают руку. Если бы американцы, для которых эти жесты означают близость и дружелюбие, не применяли их по отношению к китайцам, сколько обид можно было бы с легкостью избежать!» [цит. по: 1, с. 132]. Мало кто представляет особенности восприятия представителями иной культуры животных, даже живущих рядом с человеком и приносящих ему несомненную пользу. А между тем та-